

POSTANOWIENIE

Dnia 25 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych
i Autostrad Oddział w R.

przy uczestnictwie P. S.A. w P., Przedsiębiorstwa D. S.A. w D., Starosty Powiatu
D., B. B., M. B., S. W., M. W. i Powiatu D. - Zarządu Dróg Powiatowych w D.

o ustanowienie drogi koniecznej,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 maja 2021 r.,

na skutek skargi kasacyjnej uczestnika postępowania Przedsiębiorstwa D. S.A. w
D.

od postanowienia Sądu Okręgowego w R.

z dnia 7 stycznia 2020 r., sygn. akt V Ca (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Przedsiębiorstwa D. S.A. w D. na rzecz P. S.A. w P. i Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwoty po 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestnika Przedsiębiorstwa D. S.A. w D. od postanowienia Sądu Okręgowego w R. z dnia 7 stycznia 2020 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze wielokrotnie wypowiedziano się na temat charakteru skargi kasacyjnej (zob. np. postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18). Wskazano m.in., że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony - co należy podkreślić - wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Przez istotne zagadnienie prawne, o którym mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., należy rozumieć problem o charakterze prawnym, powstały na tle konkretnego przepisu prawa, mający charakter rzeczywisty w tym znaczeniu, że jego rozwiązanie stwarza realne i poważne trudności. Problem ten musi mieć charakter uniwersalny, tzn. jego rozwiązanie powinno służyć rozstrzygnięciu innych podobnych spraw. Jednocześnie jego wyjaśnienie powinno być niezbędne dla rozstrzygnięcia danej sprawy i pozostawać w związku z podstawą faktyczną i prawną wyroku (zob. postanowienia SN: z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13; z dnia 3 lutego 2012 r. II UK 271/11). Istotne zagadnienie prawne należy jednak postawić w sposób tak ogólny i abstrakcyjny, aby mogło być rozpatrywane w oderwaniu od konkretnego stanu faktycznego (zob. postanowienia SN: z dnia 16 maja 2012 r., III CZP 14/12; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14; z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14). Kolejnym niezbędnym elementem uzasadnienia jest wskazanie przepisu prawa, który wzbudził poważne wątpliwości, a także różnych możliwych sposobów jego interpretacji, wynikających z judykatury lub piśmiennictwa, oraz zajęcie stanowiska przez samego skarżącego. Jednocześnie zagadnienie prawne może zostać uznane za istotne tylko wtedy, kiedy Sąd Najwyższy nie wyraził jeszcze stanowiska w danej kwestii, bądź zostały wskazane okoliczności uzasadniających jego zmianę. Nie ulega przy tym wątpliwości, że zagadnienie to nie może być pozorne, czyli m.in. nie może stanowić próby obejścia dokonanych przez sądy ustaleń faktycznych i oceny dowodów (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Przedstawiona kwestia, polegająca na „ustaleniu kryteriów uznania, że co do zasady nie jest dopuszczalne ustanowienie służebności drogi koniecznej innym szlakiem w sytuacji, kiedy wnioskujący o to - mimo umownie zagwarantowanej prawnej możliwości przechodu i przejazdu innym szlakiem - nie korzysta z niego i w ten sposób doprowadza do jej wygaśnięcia, by następnie domagać się dojazdu wygodniejszym dla siebie szlakiem”, nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Kwestia przedstawiona w skardze kasacyjnej

w istocie sprowadza się do wniosku o przedstawienie przez Sąd Najwyższy wytycznych odnośnie do rozstrzygnięcia sprawy, nie zaś wyjaśnienia zagadnienia prawnego. Wywody skarżącego nie były wywodami jurydycznymi, ale wywodami ściśle osadzonymi w realiach sprawy, mającymi na celu weryfikację zaskarżonego orzeczenia.

W związku z tym skarżący nie sformułował zagadnienia odpowiadającego wskazanym wyżej wymaganiom. Tak sformułowana przez skarżącego podstawa przyjęcia skargi kasacyjnej nie spełnia przesłanki istotnego zagadnienia prawnego w powyższym rozumieniu, a przy tym w sposób wystarczający dla stwierdzenia jego doniosłości i potrzeby merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej.

Skarżący wskazał również, że w sprawie niniejszej zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj. art. 145 § 2 i 3 k.c., „w szczególności dotyczących możliwości ustanowienia sądownie drogi koniecznej z pominięciem interesu właściciela nieruchomości obciążonej służebności w sytuacji kiedy wnioskujący to swoim zaniechaniem doprowadził do wygaśnięcia służebności ustanowionej umownie, gdy nie nastąpiła żadna istotna zmiana okoliczności”. We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie została jednak wykazana przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., a więc że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć wraz z podaniem doktrynalnego lub orzeczniczego źródła tych wątpliwości (zob. postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08). Dla wykazania, że wskazana przesłanka wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wystąpiła, konieczne jest przedstawienie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (zob. np. postanowienie SN z dnia 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09). Ze względu na publicznoprawne funkcje skargi kasacyjnej skarżący powinien ponadto wykazać celowość dokonania wykładni konkretnego przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (zob. postanowienie SN z dnia 14 grudnia 2012 r., III SK 29/12).

Tych wymagań wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia. W przypadku powoływania się na rozbieżności judykatury należy również, choćby przykładowo, wskazać orzeczenia, w których ten sam przepis prawa byłby odmiennie wykładany. Tymczasem Sąd Najwyższy kilkakrotnie zajął już stanowisko w kwestii wykładni art. 145 § 2 i 3 k.c. uznając, że najmniejsze obciążenie nieruchomości, przez które ma prowadzić droga konieczna (art. 145 § 2 k.c.), nie zawsze wymaga przeprowadzenia tej drogi wzdłuż linii najkrótszej i przy najniższych kosztach. Przesłanka ta podlega ocenie w okolicznościach konkretnej sprawy, z uwzględnieniem kryterium społeczno-gospodarczego przeznaczenia nieruchomości. Pojęcie interesu społeczno-gospodarczego, które wymienia art. 145 § 3 k.c., nie zostało ustawowo zdefiniowane. Samo już określenie, iż chodzi o „interes społeczno-gospodarczy”, wyznacza płaszczyznę jego oceny, przenosząc ją na grunt stosunków społecznych, w tym sąsiedzkich i rodzinnych i ekonomicznych czy gospodarczych uczestników postępowania. Dyrektywę uwzględnienia interesu społeczno-gospodarczego rozumieć należy w znaczeniu najogólniejszym, jako dążenie do tego, aby ustalony szlak drożny odpowiadał potrzebom nieruchomości niemającej dostępu do drogi publicznej i następował z najmniejszym obciążeniem gruntów, przez które ma przebiegać (zob. np. postanowienie SN z dnia 8 stycznia 2010 r., IV CSK 264/09).

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera również wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania z uwagi na oczywistą zasadność (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Wykazanie tej przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga przedstawienia, w czym wyraża się „oczywista zasadność” skargi, oraz argumentacji wykazującej, że rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona (zob. np. postanowienia SN: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07; z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). Niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły, czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (zob. np. postanowienia SN: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03; z dnia

26 lutego 2008 r., II UK 317/07; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08). W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (zob. postanowienia SN: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08; z dnia 3 października 2013 r., III SK 11/13).

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia powyższych wymogów - nie wykazano, aby w sprawie występował stan „oczywistej zasadności” skargi kasacyjnej w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Skarżący nie przedstawił żadnej argumentacji, którą wykazałby oczywistą zasadność skargi kasacyjnej. Wypada przypomnieć, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) podlegają rozpoznaniu na etapie tzw. „przedsądu”, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione. Sąd Najwyższy w ramach „przedsądu” bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie (zob. postanowienie SN z dnia 16 maja 2008 r., I UK 16/08). Nie można przy tym pominąć, że Sąd Okręgowy - zgodnie z wytycznymi Sądu Najwyższego - dokonał powtórnej analizy wariantów przebiegu służebności drogi koniecznej, w tym dwóch kluczowych, uznając jeden z nich za właściwy, spełniający przesłanki przewidziane w art. 145 k.c., zaś kwestia przebiegu służebności przed laty może być jednym z czynników, które sąd bierze pod uwagę, ale nie jedynym.

Z powyższych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 i 99 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., z uwzględnieniem § 5 pkt 3 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 265 ze zm.).

jw